

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В
ОБРАЗОВАНИИ И НАУКЕ

Сборник научных трудов
по материалам
Международной научно-практической конференции

31 октября 2013 г.

Часть 20

ТАМБОВ 2013

УДК 001.1
ББК60
C56

C56 Современные тенденции в образовании и науке: сборник научных трудов по материалам Международной научно-практической конференции 31 октября 2013 г.: в 26 частях. Часть 20; М-во обр. и науки РФ. Тамбов: Изд-во ТРОО "Бизнес-Наука-Общество", 2013. 163 с.

ISBN 978-5-4343-0415-3
ISBN 978-5-4343-0439-9 (Часть 20)

В сборнике научных трудов рассматриваются современные вопросы науки и практики применения научных результатов по материалам международной научно-практической конференции «Современные тенденции в образовании и науке» (31 октября 2013 г.).

Приведены научные достижения ведущих ученых, докторатов, аспирантов и студентов, определяющих возможности решения актуальных научных проблем, а также повышение эффективности использования научного потенциала научных организаций и предприятий в решении приоритетных научно-методических задач развития Российской и зарубежной науки.

Сборник предназначен для преподавателей, аспирантов и студентов с целью использования в научной и учебной деятельности.

**УДК 001.1
ББК 60**

ISBN 978-5-4343-0439-9 (Часть 20)

Сборник научных трудов подготовлен по материалам, представленным в электронном варианте, сохраняет авторскую редакцию, за содержание материалов ответственность несут авторы

Малинівська Л.І.
Компетентнісний підхід до формування
особистості сучасного фахівця

Житомирский государственный университет ім. И. Франка
lyudvig1980@i.ua

Постановка проблеми . Зростання конкуренції не лише на зовнішньому, а й на внутрішньому ринку праці, щодо працевлаштування випускників вищих навчальних закладів та входження України до європейського освітнього середовища, вимагає творчого переосмислення існуючих у вищих закладах освіти практик професійної підготовки фахівців, звернення особливої уваги ні формування їх професійної компетентності. Саме тому, пошук ефективних шляхів формування професійної компетентності майбутніх фахівців наразі набуває особливої нагальності, у першу чергу як запорука підвищення якості їх професійної підготовки.

Як відомо, окреслені у межах гуманітарної парадигми освіти критерії сформованості фахівця - професіонала є значно ширшими як дотепер стандартизований набір знань, умінь та навичок, що розглядався як потенційний при підготовці майбутніх спеціалістів. Створення нових вітчизняних стандартів вищої освіти на основі компетентнісного підходу та освітніх програм, які ґрунтуються на відображенні якісних результатів освітнього процесу шляхом визначення компетенцій, на думку вчених, забезпечить їх порівнянність із

європейськими освітніми системами; зміцнення позицій вищої освіти України в загальноєвропейському та дослідницькому просторі; звернення вищої освіти до запитів економіки й ринків праці, а також підвищить адаптованість випускників вищих навчальних закладів до швидкозмінних умов життєдіяльності.

Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження змісту понять компетентність та компетентніший підхід; визначення особливостей компетентнісного підходу до формування особистості сучасного фахівця, Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує, що переважна більшість педагогів-науковців і освітян-практиків переконані, що підготовка фахівців у будь-якій сфері повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу (В.А.°Болотов, І.О.°Зимия, О.Н.°Андрєєв, В.І. Байденко, Н.А. Селезньова, С. Я. Савченко, В.В.°Колесов, В.Д. Шадріков, Н.М. Бібік, О.І. Пометун, О.В. Овчарук, О.І.Локшина, С.Є. Трубачова, Д.В. Іванов, Н.С. Побірченко, С.О. Сисоєва).

На думку вчених, компетентнісний підхід у всіх аспектах найбільш глибоко відображає модернізаційні процеси вищої освіти, що нині мають місце у всіх європейських країнах і як свідчать останні науково-педагогічні дослідження, зокрема, українських науковців і дослідників, компетентнісний підхід до розробки моделей та програм підготовки випускників вищих навчальних закладів України стає все більш поширеним. Так з цього приводу підкреслює О. В. Овчарук: "Нинішня освіта повинна формувати у молоді уміння оперувати новими технологіями та знаннями, бути готовими змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати і управляти: інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися упродовж життя. Україну, як європейську країну, не можуть оминати всі вищеназвані процеси"[3, с. 6].

Виклад основного матеріалу. Необхідність включення компетентнісного підходу визначається зміною в останнє десятиліття освітньої парадигми, як "сукупності переконань, цінностей, технічних засобів та ш., характерних для даного суспільства" (Т.С. Кун). Останнє передбачає застосування принципово нової методології до організації змістової та процесуальної сторін вищої школи. створення нової моделі вищої освіти, яка ґрунтується на результатах навчання. регулює саморозвиток студентів, викладачів та власне самої системи вищої освіти.

У форматі нашого дослідження вважаємо за доцільне зробити дефініційний аналіз термінів "компетентність" та "компетенція", які є основоположними категоріями компетентнісного підходу. Так згідно словника професійної освіти термін "компетентність" (від лат. *competents* - належний, відповідний) означає сукупність знань та вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію.

На думку О.І. Пометун, компетентність - це складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміють набір знань, вмінь, навичок, ставлень, що дають змогу ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблеми досягнення певних стандартів у галузі професії або виді діяльності [4, с. 48).

Наукові розвідки засвідчують, що найчастіше, розглядаючи поняття "компетентність", науковці його поділяють на такі складові як: знанняву (когнітивну), емоційно-ціннісну та діяльнісну, хоча однастайності у поглядах дослідників не спостерігається. Так, наприклад, В.А. Болотов визначає компетентність, як єдність когнітивного, предметно-практичного й особистісного досвіду, О.В. Овчарук у її структурі виділяє мотиваційний, змістовий, та процесуальний компоненти.

Зауважимо, що синонімічні поняття "компетенція" та "компетентність" мають свої змістові відтінки. Так компетенція - (від лат. *competentia*- здібний, "*competens(competentis)*" - здатний, досвідчений у певній галузі): коло повноважень будь-якого органу або посадової особи, що визначають можливість приймати обов'язкові до виконання рішення, організовувати та контролювати їх виконання; здатність і готовність застосовувати знання і уміння при розв'язанні професійних завдань у різноманітних областях як у конкретній області знань, так і в областях, слабо прив'язаних до конкретних об'єктів, тобто це здатність і готовність проявляти гнучкість у мінливих умовах ринку праці.

Термін "компетенція" всебічно розглядається як у зарубіжній, так і у вітчизняній сучасній психолого-педагогічній літературі. Зокрема, Л.Ю. Степашкіна трактує компетенцію як результат освітніх технологій, методів, організаційних форм, навчального середовища та є основою для формування індикаторів рівня кваліфікації. А.І. Субетто визначає компетенцію як сукупність знань, умінь і навичок, які придбані під час навчання та необхідні для виконання конкретної роботи [6].

Вітчизняні вчені (Н.М. Бібік, О.В. Овчарук, О.І. Пометун, О.І. Локшина, О.Я. Савченко, С.Є. Трубачева та ін.) чітко розмежували термін "компетенція" і "компетентніший підхід", що внесло ясність і конкретність стосовно тлумачення цих понять. Під терміном "компетенція" вчені пропонують розуміти передусім коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи. В межах своєї компетенції особа може бути компетентною або некомпетентною в певних питаннях, тобто мати (набути) компетентність (компетентності) у певній сфері діяльності.

Окремий науковий інтерес являють собою терміни "професійна компетентність" та "професійно-педагогічна компетентність". Аналіз дослідження вчених у сфері професійної компетентності свідчить про існування цілого ряду цікавих ідей, у яких розкривається об'єктивна сутність цього поняття. Під поняттям "професійна компетентність фахівців" науковці розуміють загальну здатність і готовність особистості до фахової діяльності, яка ґрунтується на її знаннях і досвіді, набутих завдяки навчанню та виробничій

діяльності, орієнтованих на постійне самовдосконалення особистості в обраній галузі професійної діяльності. Б.С. Гершунський "професійну компетентність" визначає рівнем власне професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, його мотивованими прагненнями до безперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним відношенням до справи. На нашу думку, приведені тлумачення професійної компетентності якнайкраще відповідає сучасному становищу у професійній освіті. Адже основною суперечністю сучасної системи вищої освіти є швидкий темп нагромадження знань поряд з обмеженими можливостями засвоєння їх

індивідом. Ця суперечність змушує педагогічну теорію відмовитись від існуючого освітнього ідеалу (всебічно розвинутої особистості) і прийняти новий ідеал - максимальний розвиток здатностей людини до самореалізації і самоосвіти. Ми переконані, що зазначений факт є основоположним при формуванні психолого-педагогічної компетентності особистості сучасного фахівця.

Разом з тим, сьогодні існує проблема щодо рівня педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів, яка загострюється тим, що в умовах компетентнісного підходу до підготовки фахівців із вищою освітою поняття "якість освіти" набуває нового звучання і охоплює не тільки знання, уміння і навички, а й особистісні утворення особистості, що забезпечують її успіх у подальшій професійній діяльності [5, с. 241]. Крім того, виконати сучасні вимоги до організації навчального процесу у вищій школі {щодо особистісної орієнтації навчального процесу; використання інтерактивних і сучасних інформаційних технологій навчання; спрямованості навчання на особистісний, професійний і творчий розвиток майбутніх фахівців; формування в них професійно-значущих якостей, здатності до самостійного поповнення знань; навчання упродовж життя тощо), що спрямовані на підвищення якості підготовки фахівців з вищою освітою, здатний лише викладач із сформованою педагогічною компетентністю.

За таких умов постає проблема: створення теоретико-методологічного підґрунті, на якому власне можна вибудувати цілісну систему формування особистості сучасного фахівця. На нашу думку, досягти зазначеної мети можна лише спираючись на теоретичні засади синергетичного, акмеологічного, аксіологічного та системного підходу та інтегральному їх поєднанню.

Розгляд компетентності сучасного фахівця, як цілісної гармонійної особистості, природно узгоджується із синергетичним принципом його самореалізації. Зазначений принцип реалізується через самопізнання, самовиховання, саморозвиток та самовдосконалення сучасного фахівця. При цьому такий цілісний контекст професійного розвитку фахівця дозволить якнайповніше розкрити сутність та складові його професійної компетентності.

Зазначений принцип формування професійно-педагогічної компетентності фахівців узгоджується з працями деяких вітчизняних та зарубіжних науковців. Гак, А.К. Маркова професійно-компетентною вважає таку працю, коли на високому рівні здійснюється діяльність та спілкування, повно реалізується особистість у контексті її діяльності. Л.І. Карпова підтримує вище наведені міркування, вважаючи, що професіоналізм залежить від рівня розвиненості, освіченості, цілісності особистості, що зорієнтована на розвиток, як власних, так і життєвих функцій [6].

В.П. Струманський справедливо наголошує, що "... рівень освіченості студентів вищий,... коли вони бачать глибоку зацікавленість викладача в удосконаленні методики навчання, якщо самі прилучаються до підготовки занять, а взаємодія з ними має творчий характер, коли особистісні якості педагога сприяють розвиткові їхніх психічних процесів, емоцій, почуттів".

Узагальнюючи міркування стосовно професійної компетентності сучасного фахівця, можна стверджувати, що це інтегрована характеристика особистості, його здатність проектувати у своїй діяльності розвиток різних

вмінь, необхідних для самопізнання, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, а відтак самореалізації, що сприятиме розвитку його "акме". На нашу думку, найбільш адекватним теоретико-методологічним підґрунтям, що допоможе розкрити сутність та складові професійної компетентності фахівця, є акмесинергетична модель підготовки сучасного фахівця. Саме з акмесинергетичних позицій можна найоптимальніше обґрунтувати поєднання професійних та особистісних характеристик кваліфікованого фахівця та його подальше фахове зростання.

Висновок. Підводячи підсумки, ми прийшли до висновків, що підготовка сучасних кваліфікованих фахівців набуває ефективності, якщо своїм теоретико-методологічним підґрунтям має акмесинергетичну модель та здійснюється в узгодженні з основними принципами компетентнісного підходу. Тобто сучасний навчальний процес має бути побудований таким чином, щоб з одного боку надати майбутньому спеціалісту необхідні знання, вміння, ціннісні установки та компетенції, а з іншого - формувати особистість, який має постійно вдосконалюватися, пов'язувати процес самопізнання з саморозвитком та самовихованням.

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. -- К.: "К. І. С", 2004.-112 с.

2. Логвінова Я. Обґрунтування сутності компетентнісного підходу в освіті у працях українських і зарубіжних учених / Ярослава Логвінова / У Порівняльно-педагогічні студії. - 2011. - № 3-4. - С. 48-55.

3. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О.В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи, (під заг. ред. О.В. Овчарук. -К. 2004. -111с.

4. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О.В. Овчарук. - Київ, 2004, - 111с.

5. Сисоєва С.О., Батечко Н.Г. Вища освіта України і реалізація сучасного розвитку / С.О. Сисоєва, Н.Г. Батечко / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет імені Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів і природокористування України - К: ВД ЕКМО, 2011.-344 с.

6. Струманський В.П. Концептуально-структурний зміст виховання і виховної роботи в прогностичних проекціях української наукової педагогіки / В. П. Струманський // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2/3. - С. 124-127.